

ŠKOLSKE SESTRE FRANJEVKE BOSANSKO-HRVATSKE PROVINCIJE PREČISTOG SRCA MARIJINA

Željka Dramac, Provincijalat Školskih sestara franjevske Krista Kralja Bosansko-hrvatske provincije Prečistog Srca Marijina, Sarajevo 2017., 607 stranica.

Okušati se u pisanju cjelovite povijesti neke redovničke zajednice izazov je za onoga tko se u to upusti. Posao mu ipak olakšavaju oni koji su se prije njega bavili poviješću te redovničke zajednice i pojedinih njezinih samostana. No, ukoliko toga nema, ukoliko je dotični prvi koji se posvetio povijesti neke redovničke obitelji, onda je pred njim iznimno težak posao. A upravo je takav posao bio pred s. Željkom Dramac kada se posvetila povijesti Bosansko-hrvatske provincije Družbe školskih sestara franjevske. Nitko se prije nje nije bavio općom poviješću te zajednice niti poviješću pojedinih njezinih samostana, pa je autoričin prvi zadatak bio potraga za izvorima, a ona je podrazumijevala istraživanje u nekoliko arhiva u Bosni, Hercegovini, Hrvatskoj, Sloveniji i Italiji. Naporno se istraživanje isplatilo i omogućilo autorici da svoje djelo temelji ponajprije i poglavito na arhivskim vrelima, tj. dokumentima, kronikama i memoarskim zapisima. Pronađena vrela autorica je kritički sagledala i detaljno analizirala te svoj rad ukoričila u opsežnu monografiju, svoje prvo samostalno djelo, koje broji nešto više od 600 stranica. Podijeljeno u dvanaest poglavlja, kronološkim slijedom donosi prvu cjelovitu povijest Bosansko-hrvatske provincije od dolaska sestara iz Maribora 1929. do naših dana. Osim s više od 1600 bilježaka, djelo je obogaćeno brojnim fotografijama i faksimilima dokumenata.

Prvo poglavlje govori o nastanku Družbe školskih sestara franjevske – u kratkim se crtama prati povijesni hod te zajednice od njezinih početaka u Grazu 1843. do dolaska sestara u Maribor 1864., gdje se od 1869. razvijala samostalna Družba školskih sestara franjevske. Ovo je poglavlje svojevrsan uvod u povijest ove redovničke zajednice u Bosni, slično kao i drugo poglavlje, koje je sasvim prikladno naslovljeno *Poteškoće oko dolaska sestara franjevske u Bosnu*. Autorica je detaljno analizirala pokušaje franjevac provincije Bosne srebrene od 1886. oko dovođenja franjevske iz Slovenije u Bosnu, što je tek 1929. uspjelo provincijalu Josipu Markušiću. Dolaskom franjevske u Bosnu i razvojem njihove djelatnosti do Drugoga svjetskoga rata bavi se treće poglavlje. Godine 1929. franjevske su došle u Visoko i u Sarajevo, gdje su preuzele brigu za kućanstvo u franjevačkim samostanima, odgojno-obrazovnim i visoko-

školskim ustanovama. Već 1931. ta im je služba povjerena i u samostanu na Gorici kraj Livna. No, u svim tim mjestima sestre nisu djelovale u skladu s izvornom karizmom svoje redovničke zajednice, usmjerene na odgoj i izobrazbu djece i mladeži. To su mogle tek nakon što su 1936., na poziv vjernika, došle su u Vareš, gdje su otvorile dječji vrtić, potom 1937. Žensku stručnu školu, a 1941. i mješovitu pučku školu.

Razvoj Kongregacije u Bosni i širenje sestrinske djelatnosti bili su u uzlaznoj putanji kada je buknuo Drugi svjetski rat. Poteškoće s kojima su se sestre u to doba susretale obrađene su u četvrtom poglavlju, koje nadilazi regionalnu povijest Družbe u Bosni i ugrađuje se u opću povijest Školskih sestara franjevki. Naime, nje-mačke su okupacijske vlasti u travnju 1941. zauzele matičnu kuću Družbe u Mariboru, iz koje je na ulicu izbačeno gotovo 200 sestara, novakinja i kandidatica. U lipnju je vrhovna poglavarica Družbe otputovala u Rim, preselivši ondje i sjedište Kongregacije. Prateći dokumentirano sve te događaje, autorica otkriva presudnu ulogu fra Dominika Mandića, zaslužnog za osnivanje Hrvatske provincije Družbe školskih sestara franjevki 1942. Njezina prva predstojnica, s. Verena Dijaković, sjedište Provincije smjestila je u Visoko. Rađanje nove provincije u ratnim okolnostima, izgon sestara iz mariborske kuće matice, preseljenje sjedišta Družbe u Rim i smještanje prognanih slovenskih sestara u Beogradu i u Bosni iznimno su važne teme ne samo za opću povijest ove redovničke zajednice nego i za povijest jedne njezine provincije – one koja je nastala u tim ratnim okolnostima.

U petom poglavlju autorica prati razvoj Hrvatske provincije od njezina osnutka do 1958. godine. Zbog izгона sestara Mariborske provincije iz Slovenije, u ratnim je godinama na području Hrvatske provincije djelovalo nekoliko zajednica i velik broj sestara Mariborske provincije, pri čemu autorica naglašava kako je u slučaju nekih zajednica i sestara nemoguće utvrditi jesu li bile pod jurisdikcijom mariborske ili hrvatske provincijalne predstojnice. Prve poratne godine donijele su sestrama Hrvatske provincije nove probleme. Komunističke vlasti zabranile su im odgojni i obrazovni rad, oduzele im nekoliko kuća, a provincijalna predstojnica Verena Dijaković nepravedno je maltretirana i nekoliko puta zatvarana. Premda je u to doba otvoreno nekoliko sestrinskih filijala u franjevačkim samostanima u Bosni i u Virovitici, sestre je ipak teško pogodilo kada su im komunističke vlasti 1949. zabranile nošenje redovničkoga odijela te naredile svim redovnicama da napuste Bosnu i Hercegovinu. Zauzimanjem provincijala Josipa Markušića, dopušteno im je da ostanu u franjevačkim samostanima i ustanovama, ali u civilnom odijelu, kao »bivše« redovnice. Bio je to jedini način da opstanu u Bosni, pri čemu ih je Markušić pred vlastima nazivao poslugom, nužnom za redovito funkcioniranje franjevačkih samostana, odgojnih i obrazovnih ustanova. U tim teškim uvjetima provincijalna predstojnica Dijaković uspjela je otvoriti novicijat, koji je smjestila kod franjevaca u Fojnicu. Odgoj novakinja povjerila je s. Barbari Šenekar, koja se 1953. preselila s novicijatom u Viroviticu,

preselivši ondje i provincijsko sjedište kada je 1954. imenovana provincijalnom predstojnicom. Već 1957. preselila je novicijat u Kloštar Ivanić, a 1992. preseljen je u Zagreb.

Šesto poglavlje autorica je posvetila sestriškom samostanu u Sarajevu. Provincijalna predstojnica Barbara Šenekar u ljeto 1957. poslala je prve sestre u Sarajevo, gdje su se zaposlile u zdravstvu. Ondje su 1958. kupile kuću, u koju je s. Barbara premjestila sjedište Provincije koja je te godine, na njezinu molbu, promijenila naziv u Bosansko-hrvatska provincija. Prikazujući razvoj samostana i sestriške djelatnosti u Sarajevu, autorica je posebne podnaslove posvetila razdoblju okupacije Sarajeva od strane srpskih vojnih postrojbi (1992–95) i poslijeratnim godinama. Spomenimo i to da je autorica povijesti sestara u Sarajevu i Visokom posvetila posebnu knjigu (*Školske sestre franjevske Bosansko-hrvatske provincije Prečistog Srca Marijina u Visokom i Sarajevu*, Sarajevo 2017).

U sedmom, osmom i devetom poglavlju autorica donosi pregled rada svih zajednica Bosansko-hrvatske provincije od 1958. do naših dana. U tom kontekstu otvoreno progovara o problemima pokoncilске obnove redovništva, o poteškoćama sestara u apostolatu i o suradnji s franjevcima u pastoralnom radu.

Svoju pedesetu obljetnicu Provincija, osnovana u doba Drugoga svjetskoga rata, dočekala je u ozračju novoga rata, koji je u Hrvatskoj počeo 1991., a u Bosni i Hercegovini 1992. U ratnim okolnostima prestalo je djelovati nekoliko sestriških zajednica, a nekoliko novih utemeljeno je u Republici Hrvatskoj, gdje je 1992. iz Sarajeva bilo izmješteno provincijsko sjedište. Godine 1997. provincijsko sjedište vratilo se u Sarajevo, gdje je 2017. useljeno u novoizgrađeni samostan. I nakon rata otvoreno je po nekoliko sestriških zajednica u Hrvatskoj i Bosni, o čem autorica piše u desetom poglavlju. U jedanaestom je poglavlju kritički sagledala život i apostolat svoje redovničke zajednice. Manji broj sestara u provinciji, osobito onih radno sposobnih, zahtijeva reorganizaciju unutarnjega života zajednice i njezina apostolata. Osim toga, autorica ističe potrebu i izazov »definiranja vlastitoga identiteta, imajući na umu cjelokupni život, nastajanje i opstajanje u svim povijesnim mijenama« (str. 447). Imajući na umu te stvarnosti, autorica se kritički osvrnula na zajednički život, molitveni život, vrste apostolata, formaciju mladih sestara, trajnu formaciju, položaj Provincije u Kongregaciji i u mjesnoj Crkvi. U dvanaestom poglavlju donijela je kratke biografije svih dvanaest predstojnica Bosansko-hrvatske provincije i popis predstojnica u svim postojećim sestriškim zajednicama.

Povijest svake ljudske zajednice obilježena je usponima i padovima, koji često ne ovise o njoj samoj, nego i o društveno-političkim zbivanjima. To vrijedi i za povijest Bosansko-hrvatske provincije Družbe školskih sestara franjevske. O usponima i padovima provincije kritički i dokumentirano govori, ovdje predstavljena, detaljna i opširna monografija s. Željke Dramac. Ovo kvalitetno historografsko djelo odlikuje

se trezvenošću, kritičnošću, nepristranošću i smirenošću pri opisivanju povijesti. Uzevši u obzir da kritička autorefleksija neke zajednice počiva na poznavanju njezine povijesti, autorica je učinila prvi korak u kritičkom preispitivanju identiteta i aktualnoga stanja svoje redovničke zajednice, kao preduvjeta za planiranje budućnosti. Svojim je djelom višestruko pridonijela ne samo povijesti jedne redovničke zajednice nego i, zahvaljujući vješto ostvarenoj kontekstualizaciji, povijesti mjesne crkve i samoga društva u kojem su živjele. U toj višeslojnoj priči autorica je, svjesna da bez redovnica ne bi bilo ni povijesti redovničke zajednice, naglasak stavila upravo na sestre, tj. na njihove službe, probleme, postignuća, uspjehe i neuspjehe. Donoseći prvu pisanu povijest svoje redovničke zajednice, autorica je otvorila put drugim povjesničarima i pozvala ih da se pozabave pojedinim segmentima sestriinske djelatnosti, poviješću pojedinih samostana i filijala te životopisima pojedinih sestara. U nadi da će se i sama nastaviti baviti crkvenom poviješću, izričemo joj zaslužene pohvale i iskrene čestitke za iznimno kvalitetan monografski prikaz povijesti Bosansko-hrvatske provincije Družbe školskih sestara franjevki.

IVAN ARMANDA

